

ΙΝ.ΕΜ.Υ. - ΕΣΕΕ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΣΕΕ

Εξελίξεις στην Οικονομία & στο Εμπόριο

**ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΙΝΕΜΥ – ΕΣΕΕ**

ΔΕΛΤΙΟ 5 | ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2018

«Οι απόψεις στο παρόν Δελτίο είναι των συγγραφέων και όχι απαραίτητα της ΕΣΕΕ. Η ΕΣΕΕ δε φέρει καμία ευθύνη για την ακρίβεια και την πληρότητα των πληροφοριών που περιλαμβάνει το Δελτίο».

Η ελληνική οικονομία ενισχύεται σταδιακά αλλά χρειάζεται περαιτέρω ώθηση και προσπάθεια

Σύμφωνα με το τριμηνιαίο δελτίο του ΙΝ.ΕΜ.Υ. της ΕΣΕΕ, οι κυριότερες οικονομικές εξελίξεις κατά το πρώτο τρίμηνο του έτους, τόσο στον κλάδο του Εμπορίου όσο και στην ελληνική οικονομία εν γένει, συνοψίζονται ως εξής:

- Ικανοποιητική χαρακτηρίζεται η διατήρηση της αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ και το δεύτερο τρίμηνο του 2018 (+1,8% σε ετήσια βάση), ενώ οι πραγματικές εποχικά διορθωμένες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου υποχώρησαν κατά 5,4% ετησίως ενώ παρέμειναν σταθερές συγκριτικά με το προηγούμενο τρίμηνο.
- Στην αγορά εργασίας, το ισοζύγιο προσλήψεων/αποχωρήσεων κατά το πρώτο εννιάμηνο του 2018 κατέγραψε την καλύτερη επίδοση από το 2001 με 288.369 θέσεις εργασίας ενώ και ο Σεπτέμβριος κινήθηκε ανοδικά.
- Στο Εμπόριο, οι πολύ μικρές (“micro”) επιχειρήσεις συνεχίζουν να καταγράφουν καλύτερες επιδόσεις **πλήρους απασχόλησης** σε σχέση με τις μεγαλύτερες του κλάδου (90,4% έναντι 84,5%), σε αντίθεση με την εικόνα που επικρατεί στο σύνολο της οικονομίας.
- Επιδείνωση σε ετήσια βάση παρουσίασε το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών το δεύτερο τρίμηνο του έτους, με αποτέλεσμα τη διόγκωση του ελλείμματος σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό τρίμηνο σε 1,11 δισ. ευρώ.
- Στη διάρκεια του τρίτου τριμήνου του 2018 το επίπεδο των τιμών (Εν.ΔΤΚ) παρέμεινε υποτονικό σε ετήσια βάση (0,9%), πολύ χαμηλότερα σε σχέση με το επίπεδο στόχο της ΕΚΤ (χαμηλότερα αλλά κοντά στο 2%).
- Η ιδιωτική κατανάλωση κινήθηκε ανοδικά το Β΄ τρίμηνο του έτους αλλά με χαμηλούς ρυθμούς τόσο σε τριμηνιαία 0,6% (Β΄/Α΄ Τρίμηνο 2018), όσο και σε ετήσια (Β΄ Τρίμηνο 2018/2017: 1,0%) βάση, με την τόνωση της εισερχόμενης τουριστικής κίνησης (+9,0% ετησίως) να μην αποτυπώνεται απτά στην ιδιωτική κατανάλωση.
- Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Λιανικό Εμπόριο εκτός καυσίμων και λιπαντικών και ο αντίστοιχος Δείκτης Όγκου παρουσίασαν αξιοσημείωτη ενίσχυση το δεύτερο τρίμηνο του έτους. Επιπλέον, σαφώς καλύτερη ήταν η εξέλιξη του εποχικά διορθωμένου ΔΚΕ στο Χονδρικό Εμπόριο (+6,4%) και κατά πολύ καλύτερη του αντίστοιχου δείκτη στα Αυτοκίνητα (+14,1%).

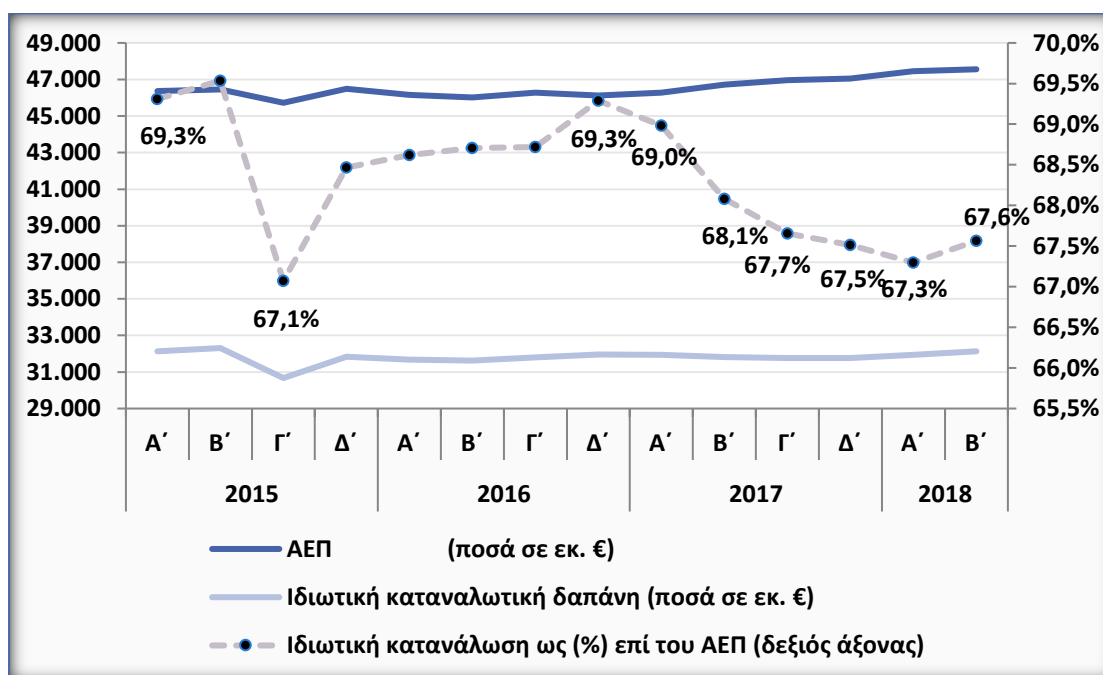
Η ελληνική οικονομία διατηρεί τη θετική της πορεία χωρίς ωστόσο την πολυπόθητη ισχυρή δυναμική. Η υποχρέωση για την επίτευξη του υπερπλεονάσματος τα επόμενα χρόνια σε συνδυασμό με τη διόγκωση της αβεβαιότητας, λόγω των διεθνών πολιτικών εξελίξεων, της ανόδου των διεθνών τιμών πετρελαίου, το σταδιακό τερματισμό της ποσοτικής χαλάρωσης, την έλλειψη ρευστότητας κ.ά. διατηρούν υψηλά τις φορολογικές υποχρεώσεις,

το μη μισθολογικό κόστος αλλά και τα επιτόκια των ελληνικών τίτλων. Η τόνωση των εξαγωγών αλλά και της ιδιωτικής κατανάλωσης σε μικρότερο βαθμό καθώς και οι θετικές επιπτώσεις από την τουριστική κίνηση δεν μπορούν να αντισταθμίσουν τη μη ολοκλήρωση του παραγωγικού μετασχηματισμού αλλά και τις χαμηλές επενδύσεις. Σε κάθε περίπτωση, παραμένει ως ζητούμενο η δημιουργία ενός πραγματικά φιλικού, προς την επιχειρηματικότητα, οικονομικού περιβάλλοντος, αυτή τη φορά με ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις που δεν θα εστιάζουν στην περικοπή μισθών, επιδομάτων και συντάξεων.

Πίνακας 1: Συνοπτική απεικόνιση των βασικότερων μεγεθών της ελληνικής Οικονομίας και του Εμπορίου (περιλαμβάνονται τα πλέον πρόσφατα στατιστικά δεδομένα)

	Περίοδος αναφοράς δημοσιευμένων στοιχείων	Μεταβολή προηγούμενης περιόδου	Ετήσια μεταβολή (y-o-y)
ΑΕΠ (ΕΛ.ΣΤΑΤ.) (Εποχικά & ημερολογιακά διορθωμένα στοιχεία, αλυσωτοί δείκτες όγκου)	Β' τρίμηνο 2018	0,2%	1,8%
2. Εναρμονισμένος ΔτΚ (ΤτΕ)	Ιούλ. – Σεπτ. 2018	-0,4%	0,9%
3α. Απόλυτες Μεταβολές Απασχολουμένων (Τριμηνιαία Έρευνα Εργατικού Δυναμικού - ΕΛ.ΣΤΑΤ.)		- 12.573 άτομα	+ 64.510 άτομα
3β. Απόλυτες Μεταβολές Ανέργων (Τριμηνιαία Έρευνα Εργατικού Δυναμικού - ΕΛ.ΣΤΑΤ.)	Β' τρίμηνο 2018	- 95,2 Χιλ. Άτομα	- 110,6 Χιλ. Άτομα
3.γ Ποσοστό Ανεργίας (Τριμηνιαία Έρευνα Εργατικού Δυναμικού - ΕΛ.ΣΤΑΤ.)			19,0%
4α. Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Λιανικό Εμπόριο (Εποχικά διορθωμένος, εκτός καυσίμων - ΕΛ.ΣΤΑΤ.)	Μάι. – Ιούλ. 2018	1,2%	2,8%
4β. Δείκτης Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο (Εποχικά διορθωμένος, εκτός καυσίμων - ΕΛ.ΣΤΑΤ.)		1,4%	2,5%
5. Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο (Εποχικά διορθωμένος - ΕΛ.ΣΤΑΤ.)	Β' τρίμηνο 2018	1,7%	6,4%
6. Δείκτης Κύκλου Εργασιών στα Αυτοκίνητα (Κλάδος 45 – Εποχικά διορθωμένος - ΕΛ.ΣΤΑΤ.)	Β' τρίμηνο 2018	2,8%	14,1%
7. Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ΤτΕ)	Μάι. – Ιούλ. 2018	+ 5.456,4 εκ. €	294,9 εκ. €
8. Ισοζύγιο Προσλήψεων – Απολύσεων στο Λιανικό Εμπόριο (εξέλιξη ισοζυγίου - Εργάνη)	Ιούν. – Σεπτ. 2018	-21.515 άτομα	-2.344 άτομα
9α. Αξία ακάλυπτων επιταγών (Τειρεσίας - ποσά σε ευρώ)	Ιούλ. – Σεπτ. 2018	-5,3%	-47,0%
9β. Αξία απλήρωτων συναλλαγματικών (Τειρεσίας - ποσά σε ευρώ)		12,4%	-13,9%
10. Καταθέσεις/ρέπος Ιδιωτικού τομέα (ΤτΕ) α. Μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων	Αύγουστος 2018	+1.503 εκ. € + 466 εκ. €	+7.745 εκ. € +2.487 εκ. €

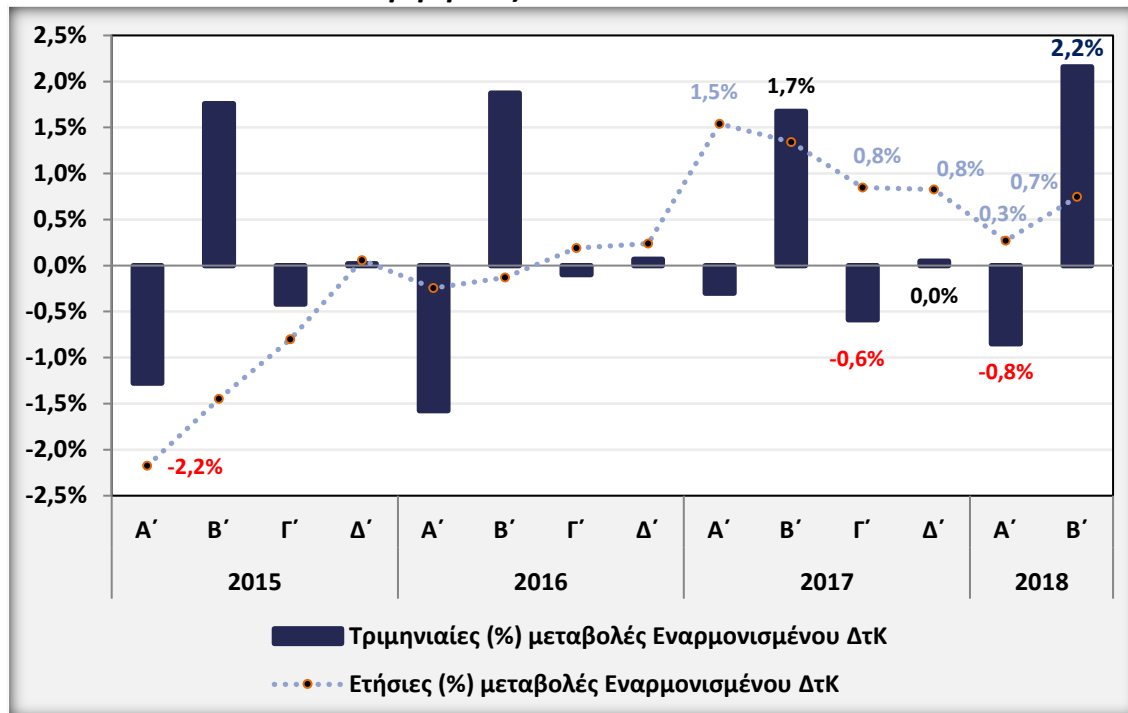
Διάγραμμα 1: Τριμηνιαία εξέλιξη ΑΕΠ - Ιδιωτικής Κατανάλωσης Νοικοκυριών & ΜΚΙΕΝ (εποχικά διορθωμένοι δείκτες, αλυσωτοί δείκτες όγκου 2010 - πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.)

- Ως θετική αποτιμάται η ενίσχυση του πραγματικού ΑΕΠ για 6^ο συνεχόμενο τρίμηνο, τόσο σε τριμηνιαία (Β'/Α' Τρίμηνο 2018: +0,2%) όσο και σε ετήσια βάση (Β' Τρίμηνο 2018/2017: +1,8%). Η συγκεκριμένη μάλιστα επίδοση (Β' τριμήνου) είναι η καλύτερη των τελευταίων έντεκα ετών.
- Εντούτοις, η ενίσχυση του προϊόντος αυτές είναι μικρότερη της αναμενόμενης, παρά το γεγονός ότι η τουριστική κίνηση σημειώνει εξαιρετικές επιδόσεις. Λαμβάνοντας υπόψη και το ύψος της οικονομικής μεγέθυνσης για το πρώτο τρίμηνο του έτους (+2,5%). Ωστόσο, οι αναθεωρημένες προβλέψεις κάνουν λόγο για ανάπτυξη κοντά στο 2% ή ελαφρώς υψηλότερα, υπογραμμίζοντας για ακόμη μία φορά την ανάγκη προσέλκυσης επενδύσεων.
- Στο πλαίσιο αυτό επισημαίνεται πως οι επικείμενες φορολογικές υποχρεώσεις, αρχής γενομένης από το φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων (πρώτη δόση τέλος Ιουλίου) αλλά και τον ΕΝΦΙΑ (πρώτη δόση τέλος Σεπτεμβρίου) αναμένεται να λειτουργήσουν ανασχετικά ως προς την εγχώρια ιδιωτική κατανάλωση. Ήδη, η διόγκωση των ληξιπρόθεσμων οφειλών στις Εφορίες (6,4 δισ. ευρώ το πρώτο οκτάμηνο και σωρευτικά 102,6 δισ. ευρώ) εκτιμάται ότι θα επιβραδύνει τη ζήτηση, παρά την ενίσχυση του προϊόντος.
- Στο ίδιο πλαίσιο, ανησυχία προκύπτει επίσης από την πορεία των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου καθώς σε ετήσια (Β' τρίμηνο 2018/ Β' τρίμηνο 2017) και πραγματική (σε όρους όγκου) βάση υποχώρησαν κατά 5,3%. Επιπρόσθετα, σε

απόλυτο μέγεθος παραμένουν σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα (μόλις στο 11,0% του ΑΕΠ), χαμηλότερα σε σχέση με το Β' τρίμηνο του 2017 (11,8% του ΑΕΠ).

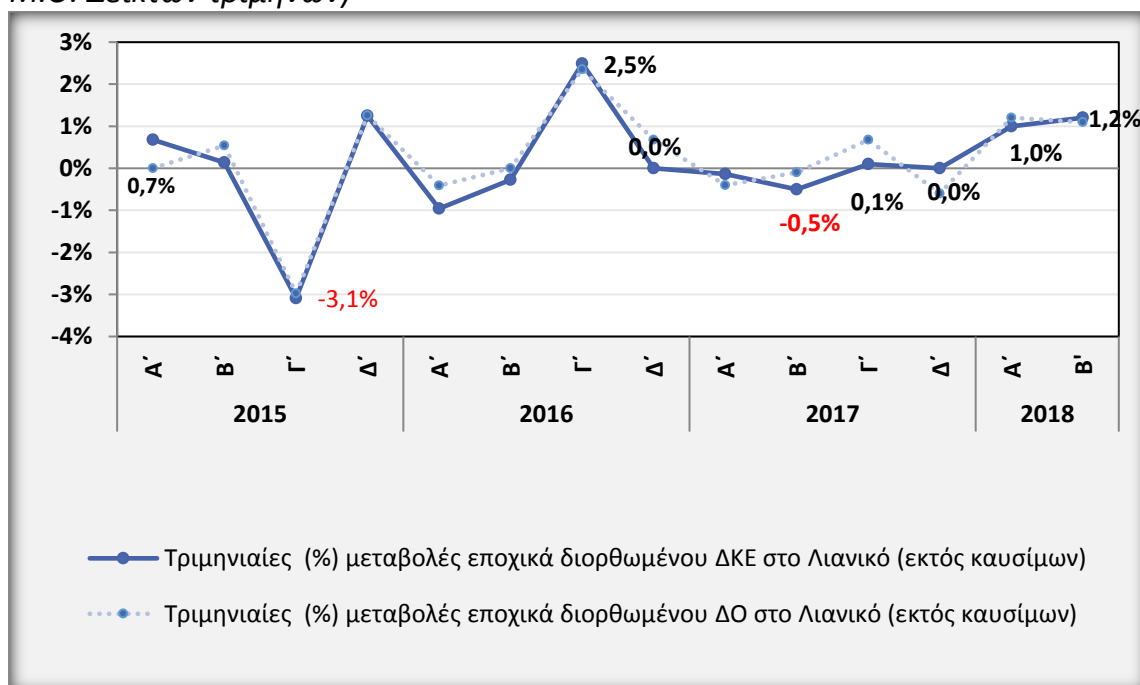
Διάγραμμα 2: Ετήσια & τριμηνιαία εξέλιξη του Εναρμονισμένου ΔτΚ (πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. – Μ.Ο. Δεικτών Τριμήνων)

- Ανοδικά κινήθηκε το επίπεδο των τιμών κατά το Β' τρίμηνο του έτους σε ετήσια (Β' τρίμηνο 2018/ Β' τρίμηνο 2017) και κυρίως σε τριμηνιαία βάση (Β' τρίμηνο 2018/ Α' τρίμηνο 2018).
- Σε γενικές γραμμές, οι πληθωριστικές πιέσεις για το 2018 εκτιμάται ότι θα είναι ήπιες, ως απόρροια δύο αντίρροπων δυνάμεων: Αφενός λόγω της έλλειψης νέων ισχυρών επιβαρύνσεων μέσω της έμμεσης φορολογίας και αφετέρου εξαιτίας της ανόδου της διεθνούς τιμής πετρελαίου.
- Ειδικότερα, σε επίπεδο τριμήνου, η αξιοσημείωτη άνοδος του πληθωρισμού οφείλεται σε αύξηση κυρίως των βιομηχανικών προϊόντων χωρίς την ενέργεια, ενώ οι ήπιες καιρικές συνθήκες συνετέλεσαν στην ουδέτερη συμμετοχή των ειδών διατροφής, με τις άλλες κατηγορίες να κυμαίνονται κοντά στο ύψος του τελικού πληθωρισμού.
- Σε ετήσιο επίπεδο, ανοδικές πιέσεις άσκησαν οι τιμές της ενέργειας ενώ καθοδικές τα βιομηχανικά αγαθά χωρίς την ενέργεια. Φυσικά, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη δύο επίσης αντικρουόμενες συνιστώσες: Αφενός η έναρξη της πολύ θετικής φετινής τουριστικής περιόδου σε όρους εισερχόμενης κίνησης και αφετέρου οι χαμηλές προσδοκίες (συρρίκνωση του αφορολογήτου ορίου στο μέλλον, η πιθανή μείωση συντάξεων στις αρχές του 2019 κλπ).

- Ο περιορισμός της μηνιαίας αγοράς ομολόγων στα 15 δισ. ευρώ από τον Οκτώβριο και ο τερματισμός του προγράμματος αγοράς στοιχείων ενεργητικού ως το τέλος του έτους (τα επιτόκια θα παραμείνουν σταθερά μέχρι και το καλοκαίρι του 2019) επιβεβαιώνουν τη σταδιακή άρση της χαλαρής νομισματικής πολιτικής, με επιπτώσεις ωστόσο στη μεγέθυνση.
- Η άρση της ποσοτικής χαλάρωσης ολοκληρώνεται σε μια συγκυρία όπου η μεγέθυνση στην Ελλάδα παραμένει εύθραυστη ενώ ο πληθωρισμός διατηρείται αρκετά χαμηλότερα του επίσημου στόχου της ΕΚΤ (χαμηλότερα αλλά κοντά στο 2%).

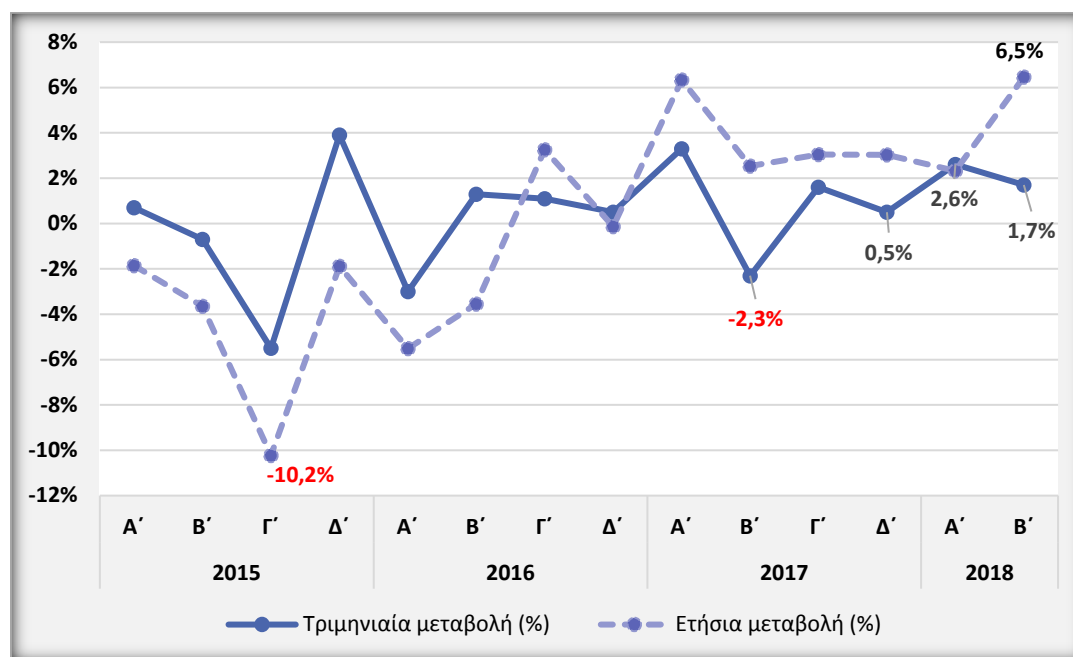
Διάγραμμα 3: Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών (ΔΚΕ) & Δείκτη Όγκου (ΔΟ) στο Λιανικό Εμπόριο (εποχικά διορθωμένος, χωρίς καύσιμα - πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. - Μ.Ο. Δεικτών τριμήνων)

- Αξιοσημείωτη άνοδο κατά 1,2% σημείωσε ο εποχικά διορθωμένος ΔΚΕ στο Λιανικό Εμπόριο (Β' / Α' Τρίμηνο 2018), ενώ σε ετήσια βάση, (Β' Τρίμηνο 2018 / Β' Τρίμηνο 2017) η τόνωση των πωλήσεων στη λιανική ήταν σαφώς ισχυρότερη (2,3%).
- Η εξέλιξη αυτή αντανακλά τις θετικές επιπτώσεις από την ιδιαίτερη υψηλή εισερχόμενη τουριστική κίνηση, ενδεχομένως όμως χωρίς την αναμενόμενη ένταση.
- Παρεμφερή πορεία σχεδόν ισόποσης έντασης ακολουθεί ο Δείκτης Όγκου στο λιανικό εμπόριο σε τριμηνιαία (1,1% Β' τρίμηνο 2018/Α' τρίμηνο 2018) όσο και σε ετήσια βάση (2,4% Β' τρίμηνο 2018/ Β' τρίμηνο 2017). Η εξέλιξη αυτή

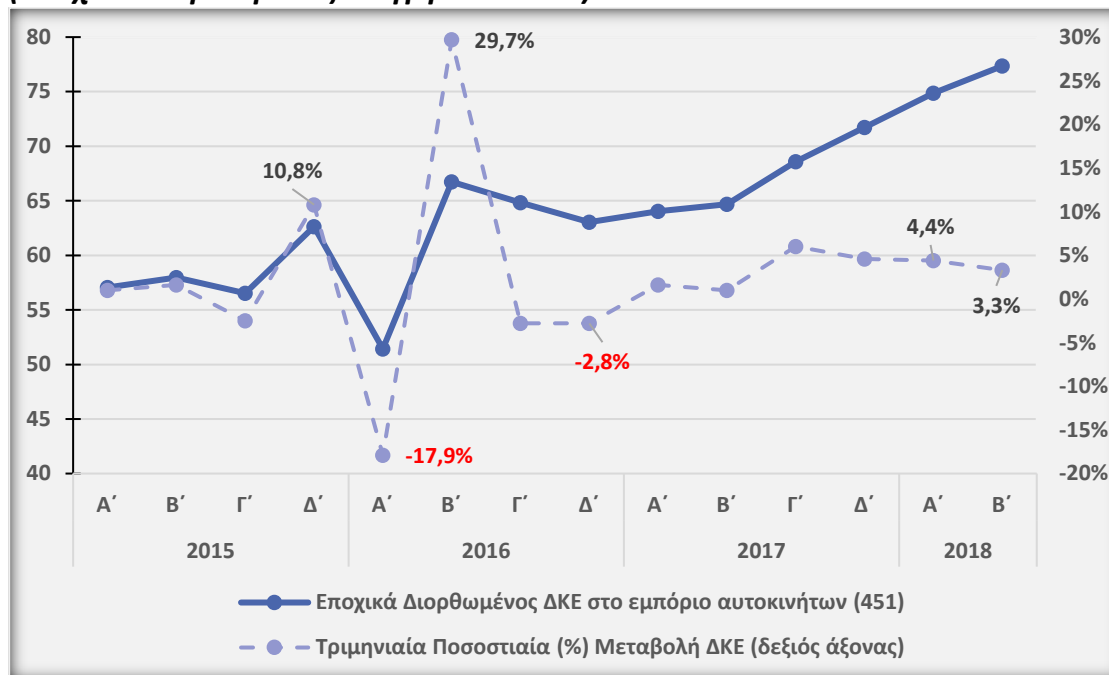
πιστοποιεί ότι η άνοδος των πωλήσεων στο λιανικό αναφέρεται σε πραγματικούς και όχι σε ονομαστικούς όρους. Επιπλέον, είναι ενδεικτικό ότι η αύξηση των πωλήσεων λιανικής κατά το Β΄ τρίμηνο υπολείπεται σημαντικά της ανόδου τόσο της εισερχόμενης τουριστικής κίνησης (+20,7%) όσο και εκείνης των εισπράξεων (+19,6%) [Συγκρίσεις σε ετήσια βάση, στοιχεία ΤτΕ].

Διάγραμμα 4: Δείκτης Κύκλου Εργασιών (ΔΚΕ) στο Χονδρικό Εμπόριο (εποχικά διορθωμένος - πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.)

- Ανοδικά κινείται ο εποχικά διορθωμένος ΔΚΕ στο Χονδρικό εμπόριο τα τελευταία τέσσερα τρίμηνα τόσο σε ετήσια όσο και σε τριμηνιαία βάση.
- Η παρούσα εξέλιξη αντανακλάται και στην τόνωση των αιτημάτων των ΜμΕ του κλάδου προς το τραπεζικό σύστημα για βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση με τη μορφή κεφαλαίου κίνησης, με στόχο την κάλυψη των αναγκών που προκύπτουν από το συναλλακτικό κύκλωμα των επιχειρήσεων. Επιπλέον, ισχυρά θετικές είναι οι προσδοκίες των εργοδοτών για προσλήψεις στον κλάδο το επόμενο διάστημα.
- Εντούτοις, οι αναταράξεις στις αναδυόμενες αγορές (η Τουρκία παραμένει σημαντική αγορά των ελληνικών εξαγωγών), ο σταδιακός περιορισμός της ποσοτικής χαλάρωσης στην Ευρωζώνη, οι επιπτώσεις του “Brexit” και ο εμπορικός πόλεμος μεταξύ ΗΠΑ και Ε.Ε. που ενδεχομένως ενταθεί, είναι πολύ πιθανό να επηρεάσουν τις εξαγωγές και ειδικότερα τις δραστηριότητες του χονδρικού εμπορίου.

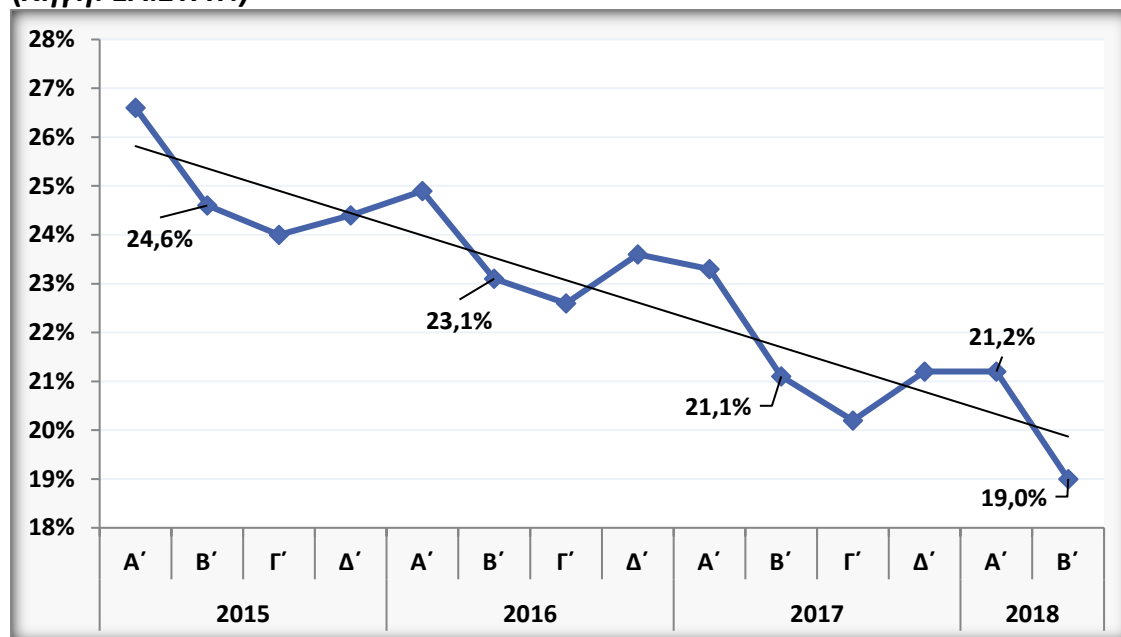
Διάγραμμα 5: Δείκτης Κύκλου Εργασιών (ΔΚΕ) στο Εμπόριο Αυτοκινήτων (451) (εποχικά διορθωμένος - πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.)

- Η ανοδική πορεία του ΔΚΕ της εμπορίας αυτοκινήτων (κλάδος 451) διατηρήθηκε και κατά το Β' Τρίμηνο του 2018, τόσο σε ετήσια (Β' Τρίμηνο 2018/2017: +19,6%) όσο και σε τριμηνιαία βάση (Β' Τρίμηνο/ Α' Τρίμηνο 2018: +3,3%) για τέταρτο και έκτο διαδοχικό τρίμηνο αντίστοιχα.
- Ενδεικτικά επισημαίνεται πως αφενός η εν λόγω επίδοση του δείκτη αποτελεί την υψηλότερη τιμή από το Δ' τρίμηνο του 2011, εξέλιξη που υπογραμμίζει την αναθέρμανση του κλάδου, η οποία ωστόσο υπολείπεται ιδιαίτερα των αντίστοιχων, προ της κρίσης, επιπέδων.
- Οι διακυμάνσεις του δείκτη είναι ενδεικτικές των ζυμώσεων και των μεταβολών του κλάδου, ο οποίος πορεύτηκε μέσα από κλείσιμο καταστημάτων, συμφωνίες εξυγίανσης κλπ προσπάθειες. Η διόγκωση της αβεβαιότητας το 2015 ώθησε μεγάλο μέρος των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων να προτιμήσουν την αγορά αυτοκινήτου, ενός δηλαδή διαρκούς καταναλωτικού/ κεφαλαιουχικού αγαθού, υπό το φόβο της εξαϋλωσης των αποταμιεύσεών τους.
- Η απομάκρυνση του ενδεχομένου του «Grexit» αλλά και η, μεταξύ άλλων, πολύ θετική πορεία της τουριστικής περιόδου, η περαιτέρω χαλάρωση των κεφαλαιακών περιορισμών, η συρρίκνωση της ανεργίας, οι δελεαστικές προτάσεις των εμπόρων, η βελτίωση των προσδοκιών λόγω της εξόδου της χώρας από το καθεστώς των μνημονίων δικαιολογούν την πορεία του δείκτη.
- Εντούτοις, η βελτίωση των πωλήσεων τον Αύγουστο ενδεχομένως να συνδέεται και με την εφαρμογή από 1^{ης} Σεπτεμβρίου του WLTP (Παγκοσμίως Εναρμονισμένη Διαδικασία Δοκιμών Ελαφρών Οχημάτων), δηλαδή του νέου

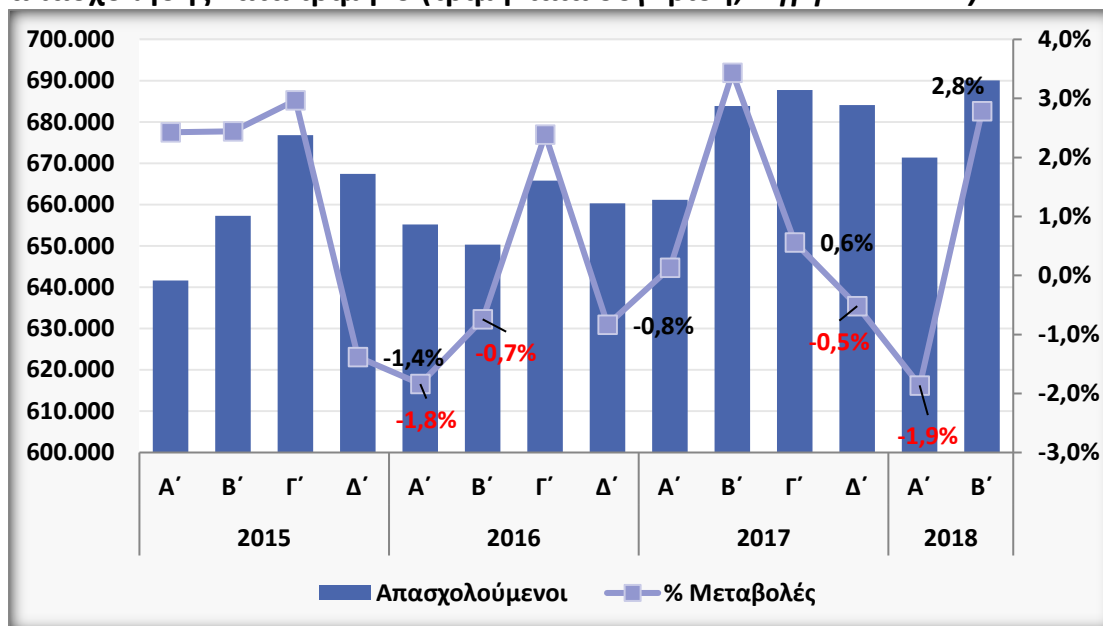
συστήματος μέτρησης κατανάλωσης καυσίμου και εκπομπών ρύπου. Ως εκ τούτου, εικάζεται ότι αρκετές εταιρείες προχώρησαν στην ταξινόμηση αυτοκινήτων με το παλιό καθεστώς, με την ελπίδα να διοχετευτούν στην αγορά μέσω προσφορών, διογκώνοντας με αυτόν τον τρόπο το ΔΚΕ. Βέβαια, αυτή η υπόθεση μένει να επιβεβαιωθεί στα στοιχεία των επόμενων τριμήνων.

Διάγραμμα 6α: Επίπεδο ανεργίας (%) στην ελληνική οικονομία κατά τρίμηνο (πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.)

- Η ανεργία διατηρεί την πτωτική της πορεία ενώ στην επανεμφάνιση της κυκλικότητας/εποχικότητας της οικονομικής δραστηριότητας, οφείλεται η κατά περιόδους άνοδος του ποσοστού ανεργίας.
- Ως εκ τούτου, η συρρίκνωση κατά 2,2 ποσοστιαίες μονάδες της ανεργίας σε σχέση με το Α' τρίμηνο χαρακτηρίζεται, ως ένα βαθμό, αναμενόμενη, εξαιτίας και της σταδιακής έναρξης της τουριστικής περιόδου ενώ έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην πτώση των ανέργων κοντά στις 900 χιλ. άτομα (906,0 χιλ.).
- Αναμφίβολα, οι θετικές εξελίξεις στην αγορά εργασίας συνδέονται με την ενίσχυση του πραγματικού ΑΕΠ (0,2% σε τριμηνιαία βάση και 1,8% σε ετήσια – στοιχεία εποχικά διορθωμένα). Η επιτυχής ολοκλήρωση της τελευταίας αξιολόγησης, οι τουριστικές αφίξεις – ρεκόρ σε συνδυασμό με τη διατήρηση των θετικών εξαγωγικών επιδόσεων και την τόνωση της ιδιωτικής κατανάλωσης θα μπορούσε, υπό προϋποθέσεις, να σημαίνει τη συνέχιση της πτωτικής πορείας της ανεργίας.

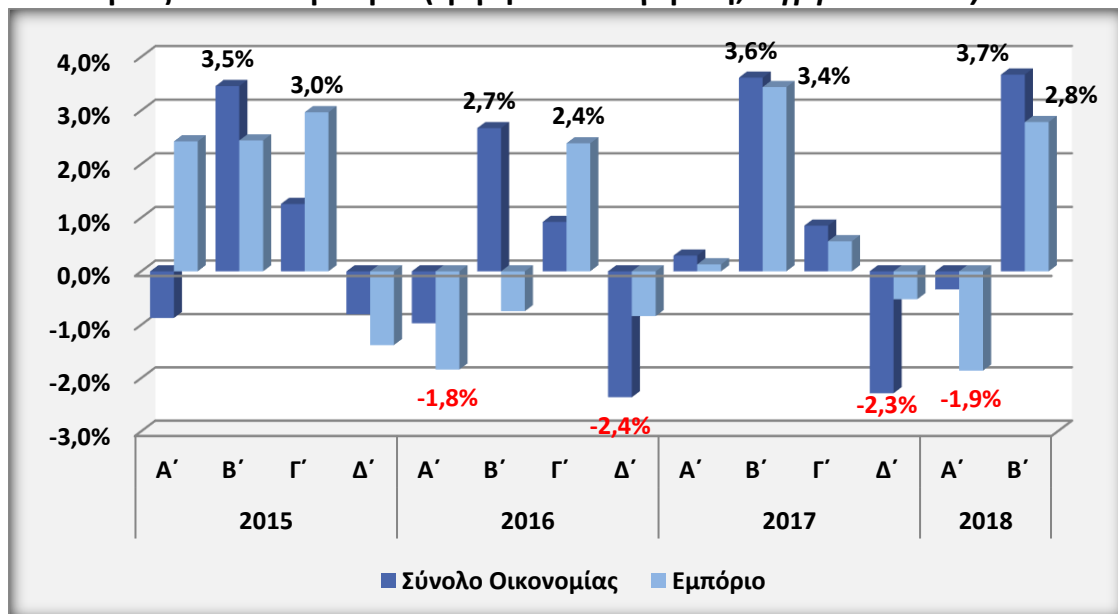
Διάγραμμα 6β: Απασχολούμενοι στο εμπόριο και ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης κατά τρίμηνο (τριμηνιαία σύγκριση, πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.)

- Οι αισιόδοξες εξελίξεις στην αγορά εργασίας επιβεβαιώνονται και από το πληροφοριακό σύστημα “ΕΡΓΑΝΗ”, σύμφωνα με το οποίο, κατά το πρώτο εννιάμηνο του 2018 καταγράφηκε θετικό ισοζύγιο προσλήψεων/αποχωρήσεων κατά **288.369 θέσεις εργασίας** για το σύνολο της οικονομίας. Η επίδοση αυτή είναι καλύτερη (κατά 8,5%) από τις **265.871 θέσεις εργασίας** που είχαν δημιουργηθεί την ίδια περίοδο του 2017, καθώς το ισοζύγιο τους πρώτους εννιά μήνες του τρέχοντος έτους σημειώθηκε ισοζύγιο ρεκόρ από το 2001. Ωστόσο, δεν μπορεί να μη γίνει αναφορά στο γεγονός ότι λιγότερες από τις μισές θέσεις (47,0%) των συνολικών προσλήψεων κατά το πρώτο εννιάμηνο του 2018 υπάγονταν σε καθεστώς πλήρους απασχόλησης, με τα μερίδια της μερικής και της περιστασιακής εργασίας να διατηρούνται σε πολύ υψηλά επίπεδα, ενδεικτικό της ποιότητας των ζητούμενων θέσεων εργασίας.
- Για τον δε κλάδο του εμπορίου, το επίπεδο απασχόλησης κατά το Β' τρίμηνο του 2018 (690.100 άτομα) είναι ενισχυμένο σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2017 (+0,9%) και αποτελεί την καλύτερη επίδοση Β' τριμήνου από το 2011.
- Οι επιδόσεις αυτές, αν και θετικές, δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ικανοποιητικές, ιδιαίτερα αν ληφθούν υπόψη το ύψος των απωλειών αλλά και η ταχύτητα με την οποία αυτές συντελέστηκαν. Σε κάθε περίπτωση, οι μάλλον ήπιοι ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης (+1,9% και 2,3% για το 2018 και 2019 αντίστοιχα σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του καλοκαιριού) συνηγορούν περισσότερο υπέρ μιας σταδιακής και αργής αποκλιμάκωσης της ανεργίας παρά μιας θεαματικής μείωσης. Αναμφίβολα, η ικανότητα της χώρας, αφενός στην προσέλκυση επενδύσεων και αφετέρου στην εκπαίδευση και κατάρτιση του εργατικού δυναμικού θα διαδραματίσουν

καταλυτικό ρόλο τόσο στην αγορά εργασίας όσο και στην παραγωγικότητα της εγχώριας οικονομίας.

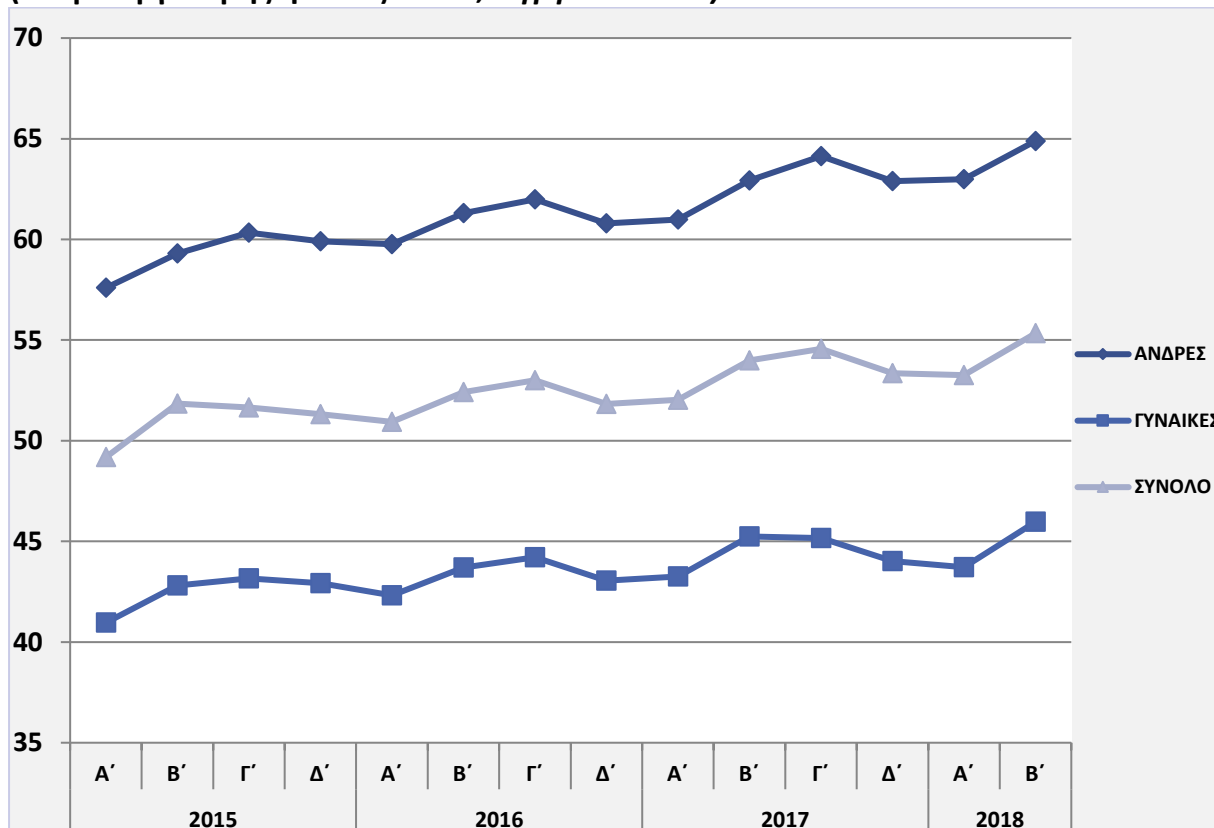
Διάγραμμα 7: Ρυθμός μεταβολής των απασχολουμένων στο σύνολο της οικονομίας και στο Εμπόριο (τριμηνιαία σύγκριση, πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.)

- Η αγορά εργασίας επέστρεψε σε θετικές επιδόσεις τόσο στο σύνολο της οικονομίας όσο και στο εμπόριο, μετά από δύο διαδοχικά τρίμηνα διόρθωσης. Από το Γ' τρίμηνο του 2016 οι εξελίξεις στην απασχόληση στον κλάδο και στην οικονομία κινούνται προς την ίδια κατεύθυνση, χωρίς όμως πάντα με την ίδια ένταση. Η αιτία θα πρέπει να αναζητηθεί και στην επανεμφάνιση της εποχικότητας, με έμφαση στην έναρξη και λήξη της τουριστικής περιόδου αλλά και στις επιπτώσεις των εορταστικών περιόδων.
- Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι η απασχόληση κατά το Β' τρίμηνο του τρέχοντος έτους ενισχύθηκε με χαμηλότερο ρυθμό στο εμπόριο συγκριτικά με το σύνολο της χώρας, ενώ με ενδιαφέρον αναμένονται τα στοιχεία του επόμενου τριμήνου.
- Η βελτίωση της εμπιστοσύνης, μετά την ολοκλήρωση των προγραμμάτων, η επέκταση των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης και των προγραμμάτων κατάρτισης και η συνέχιση των μεταρρυθμίσεων θεωρούνται απαραίτητες προϋποθέσεις για την αύξηση της απασχόλησης. Εντούτοις, στις εκτιμήσεις για την αποκλιμάκωση της ανεργίας θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και ο υψηλός βαθμός υποαπασχόλησης του εργατικού δυναμικού.
- Σε ό,τι αφορά το **λιανικό εμπόριο**, το ισοζύγιο ροών μισθωτής απασχόλησης, βάσει του συστήματος «ΕΡΓΑΝΗ» ανήλθε το πρώτο εννιάμηνο του 2018 σε **20.576 θέσεις εργασίας**, ελαφρώς διευρυμένο σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2017 (20.361 θέσεις). Ο Ιανουάριος παρουσίασε αρνητικό

ισοζύγιο ροών αλλά οι υπόλοιποι μήνες μέχρι και τον Ιούλιο θετικό. Μικρή έκπληξη παρουσίασε ο Αύγουστος με καθαρή αρνητική ροή ενώ αναμενόμενη είναι η έντονη μείωση της μισθωτής απασχόλησης στο λιανικό το Σεπτέμβριο εξαιτίας του σταδιακού περιορισμού της τουριστικής κίνησης.

Διάγραμμα 8: Δείκτης Απασχόλησης βάσει φύλου στο εμπόριο κατά τρίμηνο (άτομα εργάσιμης ηλικίας 15-64, πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.)

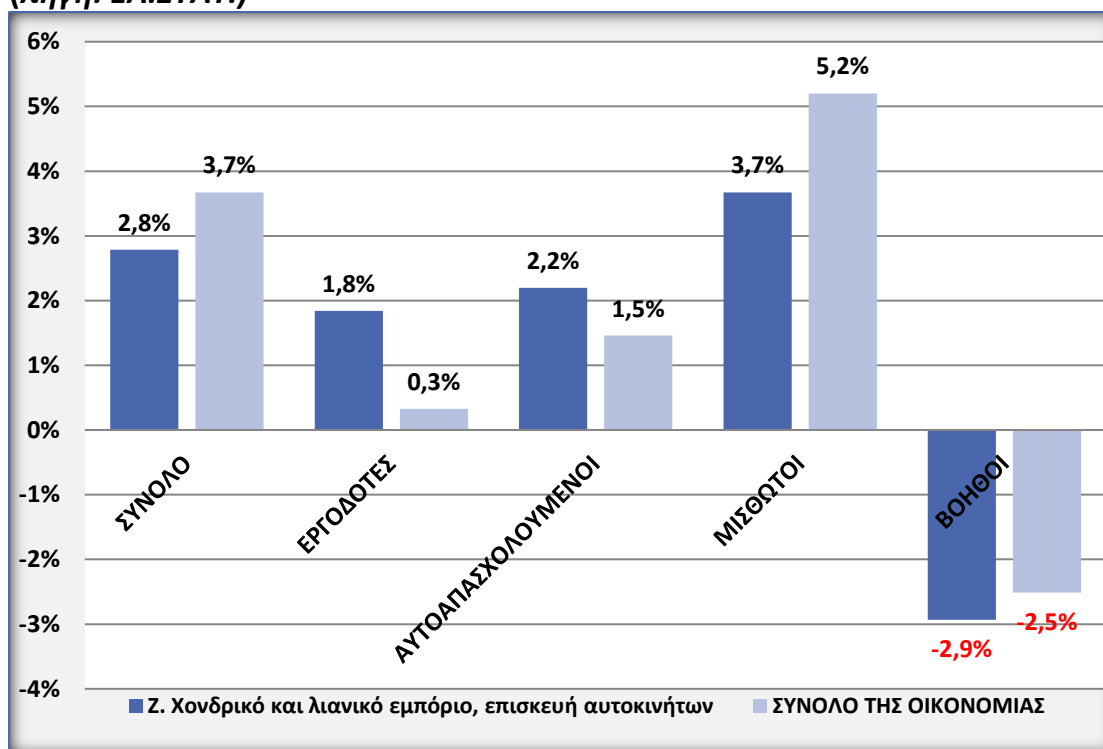

- Η βελτίωση του Δείκτη Απασχόλησης (=Απασχολούμενοι/ Σύνολο Δυναμικού) και στα δύο φύλα είναι σημαντική. Ειδικότερα, το Β' τρίμηνο του 2018 ο δείκτης ενισχύθηκε σε 55,3 μονάδες, στην υψηλότερη θέση από το Β' τρίμηνο από το 2011. Ωστόσο, ο συγκεκριμένος δείκτης υπολείπεται σημαντικά του αντίστοιχου ευρωπαϊκού, γεγονός που επισημαίνει τα μάλλον φτωχά αποτελέσματα των μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας, οι οποίες και εστίασαν κυρίως σε περικοπές μισθών και ημερομισθίων, και αφετέρου στην ανάγκη νέας προσέγγισης στην εν λόγω αγορά, με έμφαση στην κατάρτιση και στην εκπαίδευση.
- Θετική χαρακτηρίζεται η αύξηση της απασχόλησης στο σύνολο της οικονομίας αλλά και στον κλάδο του εμπορίου, ιδιαίτερα καθώς η τελευταία συνοδεύεται και από σημαντική μείωση των συμβοηθούστων μελών (Τρίμηνα Β'/Α' 2018). Η έμφαση βεβαίως δίνεται στην επιχειρηματικότητα, με τους εργοδότες στο εμπόριο να ενισχύονται με εξαπλάσιο ρυθμό συγκριτικά με το σύνολο των

κλάδων ενώ και οι αυτοαπασχολούμενοι του κλάδου εμφανίζουν ισχυρότερη δυναμική.

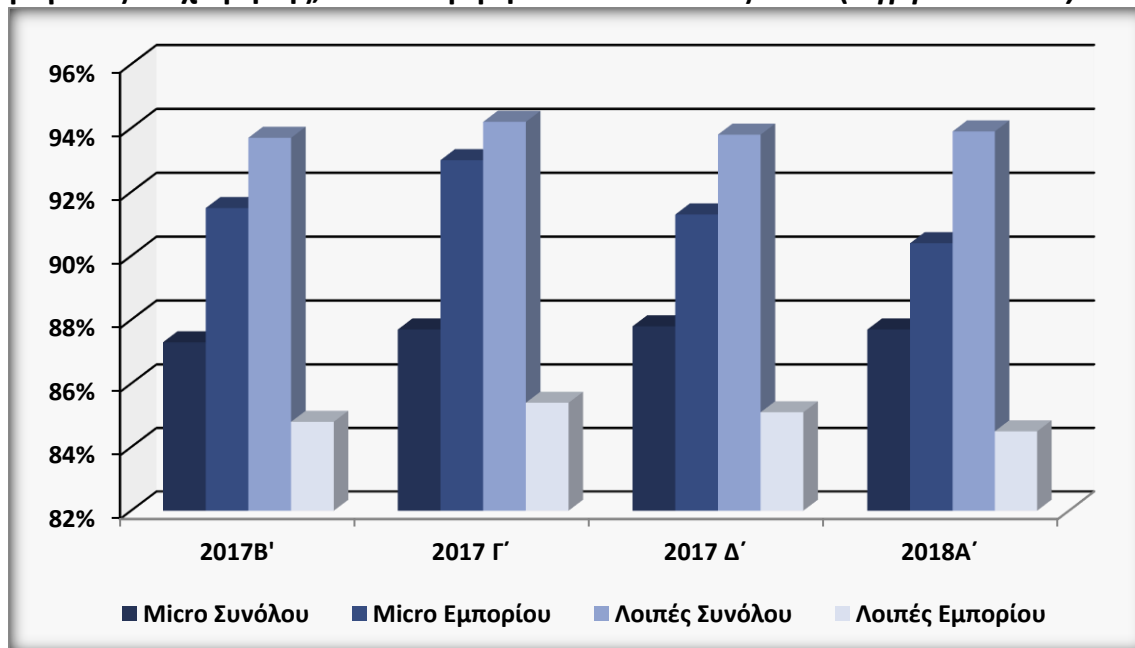
- Συνεπώς, η αύξηση των εργοδοτών δεν εξαντλείται αποκλειστικά στην «μετακίνηση» των αυτοαπασχολούμενους που προσέλαβαν εργαζομένους, καθώς η παράλληλη τόνωση των αυτοαπασχολουμένων είναι πιθανό να σηματοδοτεί τη διάγνωση νέων ευκαιριών.
- Ως εκ τούτου, ο λόγος μισθωτοί/ εργοδότες στο σύνολο της οικονομίας κατά το τελευταίο τρίμηνο είναι πολύ υψηλότερος στο σύνολο της χώρας (8,9) σε σχέση με τον αντίστοιχο του εμπορίου (5,3), γεγονός που υπογραμμίζει την ιδιαίτερη δομή του ελληνικού εμπορίου.

Διάγραμμα 9: Ποσοστιαία μεταβολή (%) Απασχολούμενων στο σύνολο της οικονομίας και στο Εμπόριο κατά θέση στο επάγγελμα, 2018 Β' / 2018 Α' (πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.)

- Ωστόσο, οι προκλήσεις για την ελληνική οικονομία επιμένουν, παρά την επίσημη έξοδο της χώρας από τα μνημόνια. Η χώρα παραμένει υπό την αυστηρή εποπτεία των δανειστών, χωρίς ουσιαστικά πρόσβαση στις αγορές κεφαλαίου σε συνδυασμό με την υποχρέωση επίτευξης υψηλών πρωτογενών πλεονασμάτων. Σε κάθε περίπτωση η μεταρρυθμιστική προσπάθεια πρέπει να συνεχιστεί και να ληφθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα για τόνωση της εμπιστοσύνης και την άρση της αβεβαιότητας.

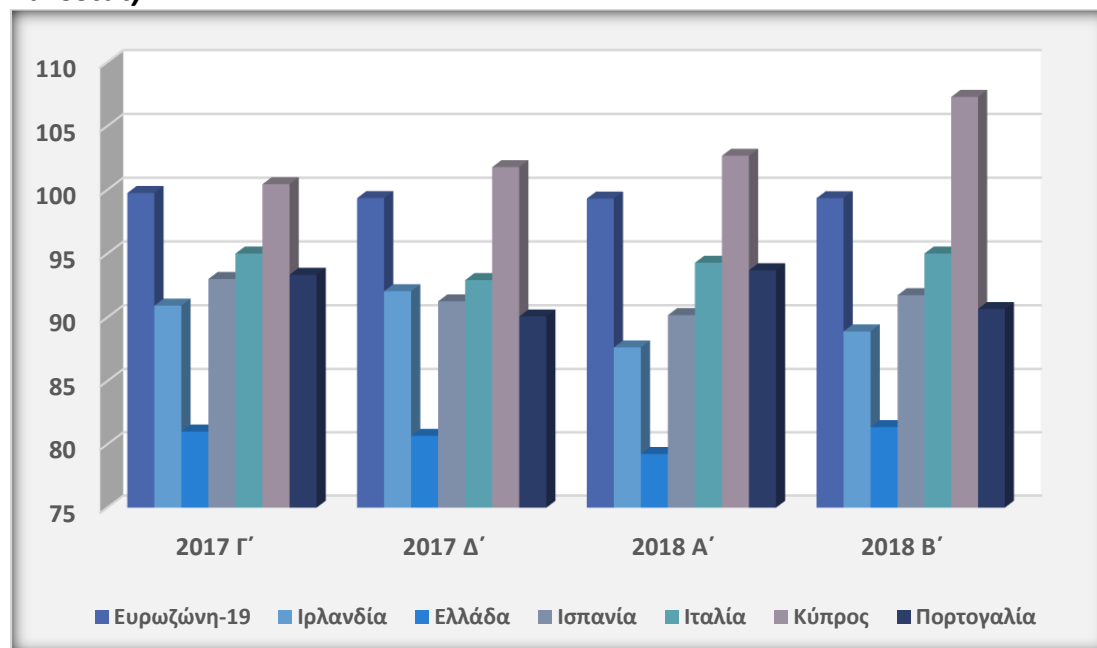
Διάγραμμα 10: Μερίδια (%) πλήρους απασχόλησης στο εμπόριο κατά μέγεθος επιχείρησης, όλα τα τρίμηνα του 2017 έως 2018 (πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.)

- Για ένα ακόμη τρίμηνο οι πολύ μικρές-«micro» επιχειρήσεις (με έως 10 άτομα προσωπικό) στο σύνολο της χώρας εμφανίζουν χαμηλότερα ποσοστά πλήρους απασχόλησης, σε σχέση με τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις (με προσωπικό 10 και πλέον ατόμων).
- Ωστόσο, ο κλάδος του **Εμπορίου** παρουσιάζει διαφορετική εικόνα αφού στο συγκεκριμένο κλάδο **οι πολύ μικρές (“micro”) επιχειρήσεις είναι εκείνες που εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά πλήρους απασχόλησης** σε σχέση με τις μεγαλύτερες του κλάδου. Μάλιστα, παρά την εποχικότητα που χαρακτηρίζει τη δραστηριότητα του κλάδου, το μερίδιο της πλήρους απασχόλησης δεν επηρεάζεται δραστικά (παραμένει πάνω από 90% τα τελευταία τέσσερα διαθέσιμα τρίμηνα), γεγονός ενδεικτικό της ιδιαίτερης διάρθρωσης του κλάδου στην Ελλάδα.
- Αναμφίβολα, οι παραδοσιακά ισχυρότεροι δεσμοί μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών που αναπτύσσονται κατά κύριο λόγο στις πολύ μικρές επιχειρήσεις αλλά και η σχετικά περιορισμένη δυνατότητα των δεύτερων να αξιοποιήσουν πλήρως τα όποια οφέλη από τη γενικευμένη απορρύθμιση της αγοράς εργασίας, έχουν συμβάλει στη δημιουργία της παραπάνω εικόνας.
- Τέλος, το Α' τρίμηνο του έτους δεν προσφέρεται για ασφαλείς εκτιμήσεις σχετικά με την εξέλιξη της πλήρους απασχόλησης στην οικονομία καθώς η εποχικότητα και η πτώση της οικονομικής δραστηριότητας που παρατηρείται τη συγκεκριμένη εποχή επηρεάζουν το ύψος της πλήρους αλλά και της μερικής απασχόλησης. Σε κάθε περίπτωση, δεν μπορεί να αγνοηθεί το γεγονός πως το εμπόριο, ως ο μεγαλύτερος εργοδότης της χώρας, και ειδικότερα οι πολύ

μικρές – “micro” επιχειρήσεις του κλάδου επιτυγχάνουν καλύτερες επιδόσεις και στην ποιότητα των θέσεων απασχόλησης που ζητούν, συγκριτικά με το μέσο όρο της χώρας.

Διάγραμμα 11: Εξέλιξη της απασχόλησης στο Εμπόριο σε επιλεγμένες χώρες κατά το Β΄ τρίμηνο (άτομα εργάσιμης ηλικίας 15-64, 2008 Β΄ = 100, πηγή: Eurostat)

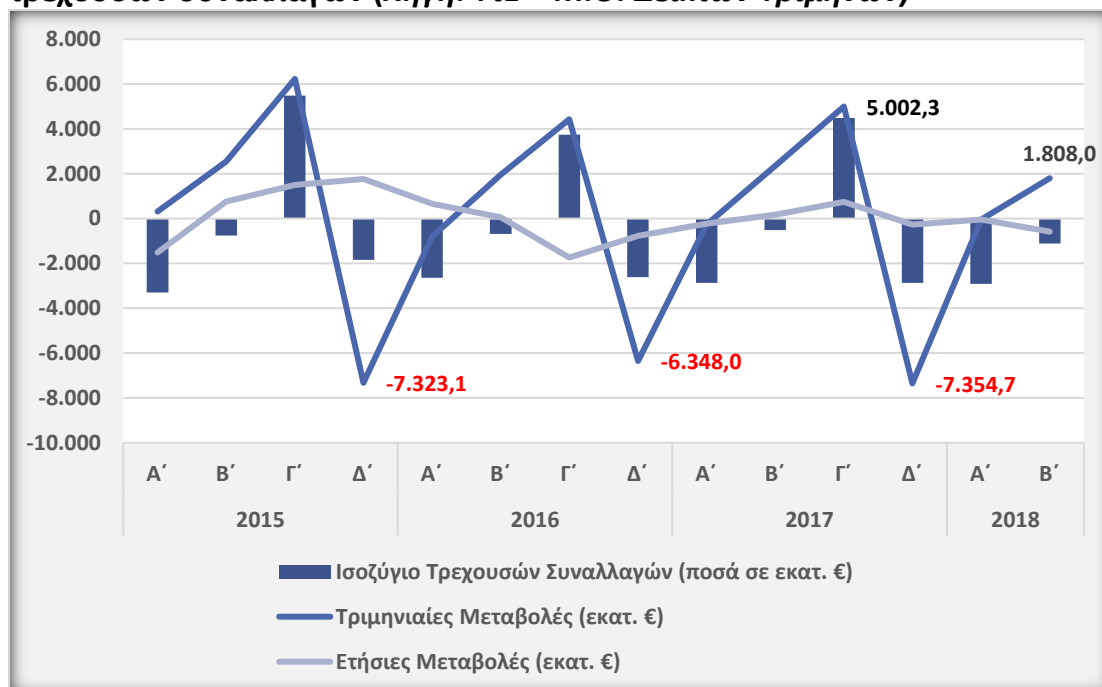

Σημείωση: Οι διακρατικές συγκρίσεις στο διάγραμμα πρέπει να γίνονται με προσοχή καθώς αντανακλούν τις εξελίξεις σε κάθε χώρα σε σχέση με το Β΄ τρίμηνο του 2008.

- Χρήσιμα συμπεράσματα μπορούν να αντληθούν από την ανάλυση της απασχόλησης στον κλάδο του εμπορίου σε σχέση με το Β΄ τρίμηνο του 2008 μεταξύ ευρωπαϊκών κρατών που υιοθέτησαν αυστηρές πολιτικές λιτότητας (Ελλάδα, Ιρλανδία, Κύπρος και Πορτογαλία), είτε αντιμετώπισαν σημαντικές οικονομικές προκλήσεις (Ισπανία και Ιταλία).
- Η Κύπρος είναι η μοναδική υπό εξέταση χώρα στην οποία το επίπεδο απασχόλησης στον κλάδο του εμπορίου έχει ξεπεράσει σημαντικά εκείνο του Β΄ τριμήνου του 2008, πριν την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης. Σε όλες τις άλλες χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ευρωζώνης-19, η απασχόληση δεν έχει φτάσει το επίπεδο αναφοράς τα τελευταία τέσσερα τρίμηνα.
- Το επίπεδο της απασχόλησης στο εμπόριο στην Ελλάδα παρουσιάζει τη μεγαλύτερη απόκλιση συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες, παρά τη βελτίωση που καταγράφεται το τελευταίο διάστημα. Το γεγονός αυτό είναι ενδεικτικό του μεγέθους των πιέσεων που ασκήθηκαν στον κλάδο κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης αλλά και της προσπάθειας που πρέπει να καταβληθεί ώστε να αναπληρωθούν οι απώλειες των θέσεων εργασίας.

- Σημαντική απόκλιση εμφανίζει επίσης και η Ιρλανδία, παρά τους υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης που έχει πετύχει αυτή η χώρα. Η παρατήρηση αυτή μπορεί να ερμηνευτεί και ως μια προσπάθεια παραγωγικού μετασχηματισμού προς άλλες κατευθύνσεις, ενδεχομένως περισσότερο προσοδοφόρων και υψηλότερης προστιθέμενης αξίας, με τη χρήση των νέων τεχνολογιών οι οποίες μπορεί λειτουργούν ως υποκατάστατο, εν μέρει τουλάχιστον, στην παραδοσιακή δομή του εμπορίου (π.χ. ηλεκτρονικό εμπόριο κλπ).

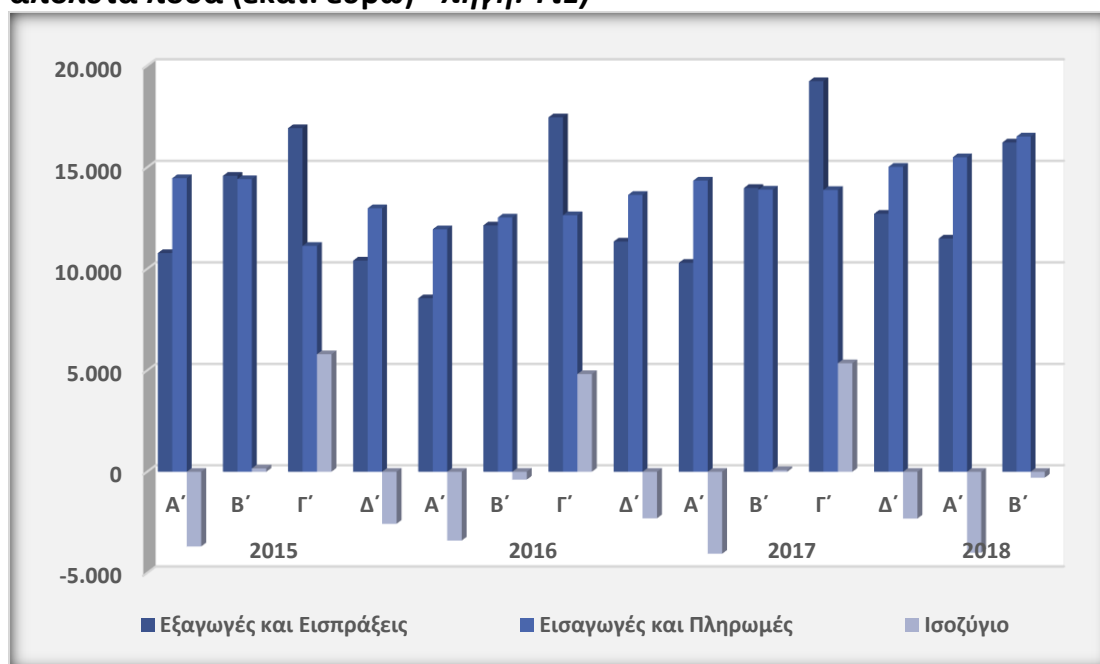
Διάγραμμα 12: Τριμηνιαίες και ετήσιες απόλυτες μεταβολές του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών (πηγή: ΤτΕ – Μ.Ο. Δεικτών Τριμήνων)

- Η εποχικότητα επανεμφανίζεται και στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών με το Γ' τρίμηνο να είναι έντονα θετικό αλλά να μην είναι σε θέση να αντισταθμίσει τις καθοδικές πιέσεις από τα υπόλοιπα τρία αρνητικά τρίμηνα. Ως εκ τούτου, επιδείνωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σημειώθηκε κατά τη διάρκεια του Β' τριμήνου του 2018 σε ετήσια βάση (Β' Τρίμηνο 2018/Β' Τρίμηνο 2017: +587,2 εκατ. ευρώ), ενώ σε τριμηνιαία βάση το έλλειμμα περιορίστηκε (Β' Τρίμηνο 2018/ Α' Τρίμηνο 2018: -1,81 δισ. ευρώ). Φυσικά η βελτίωση σε τριμηνιαία βάση οφείλεται αφενός στην τόνωση των εξαγωγών αγαθών αλλά κυρίως στην ενίσχυση των εξαγωγών υπηρεσιών (ταξιδιωτικό ισοζύγιο), παρά την παράλληλη τόνωση των εισαγωγών αγαθών και τη συρρίκνωση των εισπράξεων των πρωτογενών εισοδημάτων.
- Οι εξαγωγές αγαθών μπορεί να αυξάνονται κατά 7,5% σε τριμηνιαία και 17,3% σε ετήσια βάση αλλά η ανησυχία προκύπτει και από την ταυτόχρονη ισχυρή

αύξηση των εισαγωγών κατά 5,8% και 19,1% αντίστοιχα. Επιπρόσθετα, η ανοδική πορεία των εξαγωγών ενδεχομένως να επιβραδυνθεί αν ληφθούν υπόψη οι αποφάσεις για το σταδιακό περιορισμό της επεκτατικής νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ (τερματισμός της ποσοτικής χαλάρωσης του QE, χαμηλά επιτόκια κλπ), η άνοδος των διεθνών τιμών πετρελαίου, η κλιμάκωση των εμπορικών τακτικών που μπορεί να σημάνουν νέους εμπορικούς πολέμους, οι γεωπολιτικές εντάσεις κ.ά. που μπορεί να οδηγήσουν σε πτώση της ζήτησης.

Διάγραμμα 13: Τριμηνιαία εξέλιξη Ισοζυγίου Αγαθών & Υπηρεσιών (σε απόλυτα ποσά (εκατ. ευρώ) - πηγή: ΤτΕ)

- Το δεύτερο τρίμηνο το ισοζύγιο Αγαθών και Υπηρεσιών έγινε σχεδόν μηδενικό (-292 εκατ. ευρώ) μετά από έλλειμμα ύψους 4.003 εκατ. ευρώ το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Το αντίστοιχο τρίμηνο του 2017 η οικονομία είχε καταφέρει να παρουσιάσει μικρό πλεόνασμα στο Ισοζύγιο Αγαθών και Υπηρεσιών ύψους 83 εκατ. ευρώ.
- Η εξέλιξη αυτή, η οποία οφείλεται κυρίως στις εξαγωγές και στον τουρισμό, υπογραμμίζει και την αδυναμία της Ελλάδας να επιτύχει εκείνον τον παραγωγικό μετασχηματισμό που θα της επέτρεπε την εξισορρόπηση του εξωτερικού της τομέα, ακόμα και μετά από την υιοθέτηση αυστηρών πολιτικών λιτότητας.
- Η υποκατάσταση των εισαγωγών με ταυτόχρονη αξιοποίηση των εγχώριων πόρων αλλά και του πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού, θα πρέπει να αναδειχθεί ως κυρίαρχος στόχος πολιτικής. Ως εκ τούτου, οι προσπάθειες θα

πρέπει να εστιάσουν στη δημιουργία ενός νέου, φιλικού προς την επιχειρηματικότητα περιβάλλοντος.